

PRZYMIERZE i Rozmowa

STUDIOWANIE PARSZY Z RABINEM SACKSEM

www.rabbisacks.org

[f/rabbisacks](https://www.facebook.com/rabbisacks)

[@rabbisacks](https://twitter.com/rabbisacks)

[@rabbisacks](https://www.instagram.com/rabbisacks)

T"02

Tłumaczenie: Wioleta Urbańska

CHIDUSZ.COM

Czy *laszon tow* istnieje?

Tazrija-Mecora – 29 kwietnia 2017/3 ijar 5777

Cara'at (czyli rodzaj choroby skórnej), która pojawia się w parszy na ten tydzień, przez mędrców była postrzegana nie jako choroba, ale jako widoczny przejaw grzechu, jakim jest *laszon ha-ra*, czyli mówienie źle o innych. W judaizmie nieustannie rozważa się siłę słów, które uzdrawiają, ale i ranią; naprawiają, albo niszczą. Tak jak Bóg stworzył świat, używając słów, tak samo my przy ich pomocy możemy budować bądź niszczyć relacje z ludźmi. Rabini wiele razy wypowiadali się na temat *laszon ha-ra*, ale w zasadzie nigdy na temat *laszon tow* – dobrego języka. Termin ten nie pojawia się w ani Talmudzie babilońskim, ani w Talmudzie jerozolimskim. Występuje jedynie w dwóch midraszach i odnosi się do wychwalania Boga. Jednak *laszon ha-ra* nie odnosi się do mówienia źle o Bogu, a do kierowania złych słów pod adresem innych ludzi. Jeśli grzechem jest mówienie źle o innych, to czy mówienie o nich dobrze jest micwą? Jest, i to będę starał się udowodnić, odnosząc się do źródeł.

W Misznie Awot – Sentencjach Ojców (2:10-11), czytamy:

„Raban Jochanan, syn Zakaja, miał pięciu uczniów. Są nimi: rabin Eliezer, syn Hurkanosa, rabin Jehoszua, syn Chananji, rabin Jose ha-Kohen, rabin Szimon, syn Netanela, rabin Eleazar, syn Aracha. Onże zwyczaj był tak określać ich zalety: Eliezer, syn Hurkanosa, jest niczym studnia wapienna. Nie uroni ani jednej kropli. O rabinie Jehoszui synu Chananji, powiadał, że szczęśliwa ta kobieta, która go urodziła. Rabin Jose ha-Kohen jest pobożny. Rabin Szimon, syn Netanela, wystrzega się grzechów. Zaś rabin Eleazar, syn Aracha, to niewyczerpane źródło” [tłum. Michał Friedman].

Niemniej jednak zwyczaj Jochanana, aby chwalić swoich uczniów, wydaje się stanowić sprzeczność do nauki wytykającej z Talmudu:

„Raw Dimi, brat Rawy Safry, powiedział: Nie pozwalaj nikomu chwalić swoich bliźnich, gdyż ta pochwała doprowadzi do krytyki” (Arakin 16a).

Raszi przedstawia dwa sposoby wyjaśnienia tego stanowiska. Po wygłoszeniu obszernej pochwały [hebr. *joter midaj*] sam mówca zastanowi się nad swoimi uwagami i, aby zachować niezbędną równowagę, przyzna, że osoba, którą chwali, nie jest wolna od wad. Gdyby tego nie zrobił, inni i tak wytkną jej przywary. Według Rasziego ocenić należy, czy pochwała jest roztropna i wierna prawdzie, czy też jest przesadzona. Adekwatna pochwała jest dozwolona, jeśli natomiast przecenia ona czyjeś zalety, nie należy jej wygłaszać. Dla rabina Jochanana najwyraźniej ważne było zachowanie umiaru.

Stanowisko Rambama jest jednak inne. Jak napisał: „Ktokolwiek mówi dobrze o swoim bliźnim, a robi to w obecności jego wrogów, ten jest odpowiedzialny za wtórną formę złego języka – *awak laszon ha-ra* – gdyż to spowoduje ich do mówienia o nim źle” (Hilchot Deot 7:4). Według Rambama problem nie leży w tym, czy pochwała jest adekwatna, czy też przesadzona, ale ważny jest kontekst, w jakim zostaje wypowiedziana. Dopuszczalne jest chwalenie osoby w obecności jej przyjaciół, zabronione natomiast jest robienie tego przy jej wrogach i tych, którzy ją krytykują. Pochlebstwo staje się wtedy prowokacją, która niesie za sobą złe konsekwencje.

Czy to jedynie dwa odmienne poglądy, czy chodzi o coś więcej? Znany fragment Talmudu rozważa, w jaki sposób powinno się wychwalać pannę młodą w dniu jej ślubu:

„Nasi rabini nauczali: jak powinno się tańczyć przed panną młodą (tj. co powinno się śpiewać)? Uczniowie Hilela twierdzili, że podczas ślubu należy głosić, że panna młoda jest piękna, niezależnie od tego, czy jest to prawda, czy też nie. Uczniowie Szamaja się nie zgadzali. Nie kłam, niezależnie od sytuacji. 'Czy nazywasz to kłamstwem?' spyтали uczniowie Hilela, 'W oczach pana młodego, panna młoda zawsze jest piękna’”.

Nie chodzi tu jedynie o różne usposobienie purytańskich uczniów Szamaja i życzliwych uczniów Hilela, ale o dwa poglądy na naturę języka. Pierwsi postrzegają język jako narzędzie do wygłaszania poglądów, które mogą być prawdziwe lub fałszywe. Drugi natomiast uważają, że język służy do czegoś więcej niż wypowiedzania opinii, bo za jego pomocą możemy zachęcać, współczuć, motywować i inspirować. Możemy też zniechęcać, ubliżać, krytykować i pognebiać. Język to nie tylko medium do przekazywania informacji. Przy jego użyciu przekazujemy też emocje. Dzięki niemu stwarzamy lub niszczyliśmy nastrój. Aby używać języka z wymaganą wrażliwością, niezbędna jest społeczna i emocjonalna inteligencja. Jak twierdzi John Langshaw Austin, język może spełniać funkcję performatywną i informacyjną.

Spór pomiędzy Hilelem a Szamajem jest podobny do tego pomiędzy Rambamem i Raszim. Dla Rasziego, tak jak dla Szamaja, najważniejszym zagadnieniem jest to, czy pochwała jest zgodna z prawdą, czy przesadzona. Dla Rambama i Hilela najważniejszy jest kontekst wypowiedzi i to, czy świadkowali jej wrogowie, czy przyjaciele. Czy wypowiedziane słowa wywołają uczucie ciepła i poważania, czy zawiści i oburzenia?

Spór pomiędzy Raszim i Rambamem dotyczący pochwał może nawiązywać także do fundamentalnej dyskusji na temat przykazania „miłuj bliźniego twego jako samego siebie” (Kapłańska 19:18). Raszi interpretuje te słowa jako: nie czyn bliźniemu tego, co nie chciałbyś, aby zostało uczynione tobie (komentarz Rasziego do traktatu Sanhedrin 84a). Rambam jednak zauważa w nich nakaz chwalenia bliźniego (Hilchot Deot 6:3). Raszi pochwały nie postrzega jako obowiązku, podczas gdy Rambam kwalifikuje chwalenie bliźniego jako element przykazania o miłości.

Możemy teraz odpowiedzieć na pytanie, które powinno być zadane na wstępie, dotyczące miszny w traktacie Awot i uczniów Jochanana ben Zakaja. Dlaczego dowiadujemy się z niej, że Jochanan miał uczniów, skoro Awot opowiada o etyce, nie historii czy biografiiach? To przecież fakt, a nie wskazówka, jak żyć.

Niemniej jednak dostrzegamy dzięki temu, że ta miszna przekazuje nam głębsze przesłanie. Pierwsze przykazanie z Awot mówi: „Wychowaj wielu uczniów”. Jak to zrobić? Jak inspirować ludzi do tego, aby stali się tym, kim chcą i aby w pełni wykorzystali swój potencjał? Odpowiedź brzmi: poprzez naśladowanie Jochanana ben Zakaja, kiedy chwalił swoich uczniów i pokazywał im ich poszczególne zalety. Nie pochlebiał im, ale był przewodnikiem na drodze do odkrycia ich talentów. Eliezer ben Hurkanos – studnia wapienna, która nie uroni ani jednej kropli – nie był kreatywny, ale miał znakomitą pamięć, która była wyjątkowo ważna w czasach poprzedzających spisanie Tory Ustnej. Eleazar ben Arach – niewyczerpane źródło – tworzył, ale, żeby to robić, musiał być pojony wodami górskimi (po latach odłączył się od swoich współtowarzyszy i zapomniał całą wiedzę, którą posiadał).

Jochanan ben Zakaj przyjął punkt widzenia reprezentowany przez Hilela i Rambama. Pochwały używał nie po to, aby opisywać, ale po to, by motywować. Tym właśnie jest *laszon tow*. Zły język nas osłabia, a dobry pozwala się nam rozwijać. Zły język poniża ludzi, dobry – uskrzydla. Uważna i dobrze ukierunkowana pochwała, poprzedzona rozważnym osądem czyichś zdolności, wspierana wiarą w ludzi i ich potencjał, czyni nauczyciela wielkim, jego uczniom zaś pozwala wzrastać do poziomu, którego w przeciwnym razie nie mogliby osiągnąć. Tego uczyliśmy się od Jochanana. *Laszon tow* zatem istnieje. Według Rambama jest to jedna z form wypełniania przykazania „miłuj bliźniego twego jako samego siebie”, natomiast według Awot, jest to jeden ze sposobów na „wychowanie wielu uczniów”. *Laszon tow* niesie za sobą potencjał twórczy, tak jak *laszon ha-ra* destrukcyjny. Dostrzegając dobro w ludziach i mówiąc im o tym, sprawiamy, że dobro w nich zyskuje realny wymiar, a my asystujemy ich osobistemu rozwojowi. Powinniśmy więc chwalić nie tylko Boga, ale również ludzi.

Więcej tekstów rabina Sacksa na stronie: www.rabbisacks.org

La oficina del Rabino Sacks, PO Box 72007, London, NW6 6RW
+44 (0)20 7286 6391 • info@rabbisacks.org • www.rabbisacks.org

© Rabbi Sacks • Wszelkie prawa zastrzeżone
Biuro rabina Sacksa jest wspierane przez The Covenant & Conversation Trust